

словника. Переклад найбільш важливих скорочень міститися майже у кожному словнику. Іноді слід звертатися до спеціальних словників скорочень.

Труднощі при перекладі можуть бути, якщо в заголовку має місце опущення дієслова – присудка, допоміжного дієслова, артіція. Труднощі при перекладі викликають заголовки, в яких відсутній підмет, а дієслівний присудок стоїть в особовій формі. Слід уважно прочитати підзаголовки, а іноді весь текст, щоб правильно перекласти заголовки.

Усвідомлення лексичних особливостей та труднощів науково-технічного перекладу допоможе майбутнім фахівцям уникнути поширених помилок при роботі з науково-технічною літературою та удосконалити якість перекладу наукових текстів.

Література

1. Білоус О. Теорія перекладу : Курс лекцій: Навчальний посібник / О. Білоус. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. – 116 с.
2. Зимова М. Переклад : теорія та практика : Навчально-методичний посібник / М. Зимова, О. Білоус. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – 114 с.
3. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури : Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 574 с.
4. Коваленко А. Загальний курс науково-технічного перекладу А. Коваленко. – К. : «Фірма «Інко», 2002. – 317 с.

Ірина Решетняк. Лексические особенности научного

технического перевода. *Технический анализ лексических особенностей научного перевода содержит анализ современной научной литературы технического перевода иновывичного научного текста и рассмотрены трудности перевода иновывичного научного текста и способы как их избежать.*

Ключевые слова: научно-технический перевод, лексические особенности перевода, трудности перевода, перевод заголовков.

Ірина Решетняк. Lexical issues of scientific and technical

translation. *The paper contains the analysis of lexical issues of scientific and technical translation of modern scientific literature. It also considers the difficulties in translating foreign scientific texts and the ways of how to avoid them.*

Keywords: scientific and technical translation, lexical issues of translation, difficulties of translation, translation of headlines.

Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016

Рибіна Наталія Вікторівна,
Кошіль Наталія Євгенівна
Тернопільський національний економічний університет

ЛІНГВІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДРУЧНИКА ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ОПАНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті проаналізовано лінгвістичну концепцію професійно-орієнтованого підручника з іноземної (англійської) мови з точки зору її ефективності при залученні до процесу навчання у вищій школі. Зроблено спробу узагальнити специфічні особливості лінгвістичних засобів навчальних текстів, котрі зумовлені нелінгвістичними чинниками та впливають на якість формування професійної комунікативної компетентності при вивченні англійської мови. Визначено, що структура досконалого підручника – багатопрівнесва система зі складною формою лінгвістичної організації, що дозволяє отримувати вищай рівень підготовки з англійської мови у ВНЗ.

Ключові слова: професійно-орієнтований підручник, навчальний процес, лінгвістична концепція, модель актуалізації тексту, лінгвістичні засоби, нелінгвістичні засоби

В умовах суспільства, що виявляє тенденцію до глобалізаційних процесів, сперечатися про те, чи важливе сьгодні знання іноземної мови просто нецільно, оскільки в сучасному світі це є визиткою представника будь-якої професії – медика, викладача, юриста, програміста. Зрозуміло, що в процесі вивчення іноземної мови у вищій школі викладач не може обійтися без підручника (паперового формату чи електронного), оскільки це база складова успішного опанування іноземною мовою [1].

З огляду на це, метою нашого дослідження є вивчення лінгвістичної концепції професійно-орієнтованого підручника шляхом аналізу його навчальних текстів з точки зору графічної, лексичної, граматичної реалізації та фонетичної моделі при озвученні їх вголос.

Підручник відіграє ключову роль у навчально-методичному комплексі, який у сукупності повинен забезпечувати як аудиторну, так і поза аудиторну, самостійну роботу студентів, здійснювану спочатку під опосередкованим керівництвом викладача, а потім повністю самостійно. Сучасний професійно орієнтований підручник повинен включати, з одного боку, традиційну складову – основи наукових

дисциплін за профілем ВНЗ і з іншого, нову, представлену в моделі діяльності майбутнього спеціаліста у вигляді його функцій, професій завдань і компетенцій [4].

Більшість дослідників схильється до думки, що підручник має доволі своєрідну та складну текстову структуру. Своєрідність і складність тексту підручника полягає в його двосторонній сутності з одного боку, кожний підручник складається з кількох відносно самостійних текстів, а з іншого – це один текст, в якому існує неперервна порушується через цілий комплекс інтегруючих сил. Інакше кажучи кожний підручник – це, перш за все, єдиний текст великого обсягу, що має спільний заголовок (наприклад, «English for Law Students», «UrStream», «Mastering B2 English», «KSE Handbook», тощо) та обмежений, по-перше, формальними межами: титульний листок та індекс; по-друге, змістовими межами: виклад питання обов'язково вкладається у хронологічні та/або змістові рамки, що були задані в заголовку [4, с. 189].

Мабуть чи не найскладнішим, не зведеним на сьогодні до загального бачення питанням, є проблема створення єдиної типології текстів підручника. В. Петлін вважає, що типологію текстів підручника можна створити лише враховуючи їхній зміст та мету (функцію) [5, с. 291]. Отже, всі тексти підручника умовно поділяють на основні, додаткові, пояснючі.

Вважаючи незаперечним тісний зв'язок окремих текстів підручника, на нашу думку, узагальнену та абстраговану структуру моель тексту підручника можна подати у вигляді «ядра», оточеного кількома «оболонками». В основі ідеї такої побудови лежать основні тексти, які є смисловим центром всього підручника і також мають свою внутрішню структуру, тобто піддаються членуванню на структурні одиниці. За межами основного тексту, як його «оболонки» перебувають додаткові та пояснючі тексти.

Простежуючи зв'язок між окремим елементами тексту підручника загалом, за своїм функціональним навантаженням виокремлюються додаткові тексти. До них належать документи хрестоматійні матеріали, уривки з наукової, художньої та іншої літератури, бібліографічні та наукові терміни, статистичні дані, довідкові матеріали. Їхньою функцією є підкріплення та поглиблення положень основного тексту, а їхній обсяг становить до 10%. Пояснючі тексти – це передмови, методичні вказівки з правилами користування підручником, примітки та пояснення до схем, планів, діаграм, графіків, словників, таблиць, системи одиниць, додатки і т.д. Ці тексти також займають приблизно 10% загального обсягу підручника.

Виходячи з потреб навчального процесу, найважливішими, про що свідчить і їхня назва, є основні тексти підручника. Це – «дидактично та методично відпрацьований і систематизований автором словесний матеріал, що відповідає навчальній програмі» [5, с. 300]. Основні тексти будь-якого підручника, зважаючи на інформативне навантаження їхніх частин, поділяють на теоретико-пізнавальні та інструментально-практичні [5, с. 302]. Теоретико-пізнавальні тексти виконують в основному інформативну функцію та вельми основні терміни, поняття, факти, закони тощо за певною темою. Інструментально-практичні тексти виконують трансформативну функцію використання отриманих знань, тобто містять опис завдань, дослідів, експериментів, основних способів діяльності, спеціальні елементи для закріплення навчального матеріалу.

Крім того не слід залишати поза увагою й те, що погоджуючись з цим, деякі дослідники додають ще один підвид основного тексту, виділяючи навчальні тексти, що мають мотиваційний характер і сприяють виробленню системи емоційно-оцінних відношень. Проте, проаналізувавши підручники з багатьох дисциплін (іноземна мова, література, історія, право, економіка, архітектура, математика), ми дійшли висновку, що не всі підручники містять тексти такого типу, вони приптанні, переважно, гуманітарним наукам. Отже, основні тексти підручника для вивчення іноземної мови можна поділити на тексти таких типів: теоретико-пізнавальні, інструментально-практичні, мотиваційні.

При розгляді лінгвістичної концепції тексту підручника на лексико-граматичному рівні викликають цікавість спеціальні терміни, частотність яких пояснюють передусім їх семантико-комунікативною специфікою, однозначністю, точністю та чіткою інформативністю. Проте вживаються вони лише з наступним поясненням, як вимагає того пресуппозиція навчального тексту. На морфологічному рівні спостерігається певна регулярність використання окремих граматичних категорій та їх форм, яскраво виявлена модальність. Текстам підручників властиво використовувати теперішнє позачасове (в англійській мові – теперішній неозначений час), неоконаний вид, найбільш абстрактні відмінки значень особових займенників та особи дієслів, тоді як у художньому мовленні ці форми в тих значеннях не зустрічаються, зустрічаються поодинокі або відсутні. Серед семантичних одиниць навіть розщеплюються та тією чи іншою стороною, пов'язаною зі специфікою і позамовними основами конкретного мовленнєвого різновиду, беруть участь у створенні та вираженні тієї її кількості, яку ми інтуїтивно сприймаємо як стиль.

Прикладом цього явища може бути форма теперішнього часу, яка в науковому та дидактичному мовленні має позчасове значення, у діловому – значення теперішнього розпорядження, у художньому – теперішнього історичного.

Структури синтаксичного рівня також підпорядковані логічно-змістовому напрямку викладу. За нашими спостереженнями, це виявляється перш за все в значному обмеженні таких синтаксичних конструкцій, як питальні, окличні, неповні речення і водночас у збільшенні розміру деяких синтаксичних категорій (діапозон поширеного означення і всієї групи іменника, предикативного означення і речення загалом, складнопідрядні речення з двома чи більше підрядними). Абзаци переважно містять 4-7 речень, а питальні речення вживаються як їх змістовий центр.

Присемному навчальному тексту, різновидом якого є підручник, окрім лексико-граматичних особливостей, притаманні також певні графічні, зокрема курсив, різноманітні виділення та розрядки слів і висловів, написання з великої літери, багаторазове написання окремих слів, дефіси та тире, що потребують особливого уваги в процесі читання, специфічна сегментація тексту, якщо цього вимагає його зміст. Написання словосполучень, слів чи окремих складів курсивом чи іншим шрифтом є сигналом акцентного виділення і несе певну логічну чи емоційну інформацію, а використання дефісів і тире, що виділяють окреме слово чи розбивають слово на склади і речення на частини, є також свідченням додаткової уваги, що повинна бути спрямована на ту чи іншу частину тексту. Необхідно зазначити також у розвивальному підручнику з іноземної мови велику кількість малюнків, таблиць, схем тощо, які сприяють ефективному засвоєнню матеріалу реципієнтом.

Крім того, не слід залишати поза увагою й те, що будь-який текст озвучується при читанні вголос або «сам собі», тому доцільно зробити висновок, що існує певна модель взаємодії фонетичних засобів між собою, а також із засобами лексичного, граматичного та синтаксичного рівнів мови, які значною мірою визначають позамовною ситуацією. Відомо, що на перцептивному рівні інтонаційні компоненти сприймаються як взаємодія та єдність просодичних характеристик: висоти тону, гучності, тривалості, що утворюють підсистему інтонації у вигляді їх різних комбінацій, в якому один з елементів здійснює провідну функцію. Зазначимо, що у ранніх авторів можна зустріти лише незаняті відмінності в елементах уяви згаданих систем або підсистем.

Безсумнівно, озвучені тексти підручника суттєво відрізняються реалізацією тональних одиниць від інших жанрових ретспрів, й нашими спостереженнями, термінальні тони загалом переважають.

середні та низькі рівні, зрідка простежуються тони середні висхідні. Загалом, для мелодійної шкали характерна одноманітність поступового руху. Тональний діапазон незначний, переважає середній регістр. Все це створює враження поступового розгортання думки і стимулює її якісне сприйняття. Середня швидкість мовлення впродовж усього озвучення текстів підручника практично не змінюється (виняток становлять лише діалогічні тексти-зразки інших функціональних стилів) – темп звичайний, інколи уповільнений. Дослідники не рекомендують при самостійному озвученні текстів робити це в швидкому темпі або із частотою змінною швидкості читання, оскільки в цих випадках розуміння текстів значно ускладнюється, а нова, невідомо для слухача інформація взагалі може залишитися поза увагою. Важливою формою виділення окремих елементів слів, фраз чи текстових фрагментів є наголоси. Словесні наголоси при аналізі цілісності текстів несуттєві, адже вони розподіляються відповідно до нормативних правил мови, а не організації тексту, проте надзвичайно важливим є фразовий наголос, оскільки він виділяє слова, необхідні за змістом, і одночасно з організуючою виконує і змістову функцію. Фразовий наголос накладається на той чи інший інтонаційний контур і вносить різноманітність у його малюнок. Саме фразовий наголос утворює ритм мовлення, в ньому реалізуються також інші види наголосів – синтагматичні, логічні та емфатичні. В організації текстових структур значну роль виконує також ритм, який виникає внаслідок закономірності періодичної повторюваності співвіднесених мовленнєвих відрізків. Стабільний ритм і регулярність подібної акцентно-мелодійної організації створюють відчуття певної монотонності та стриманості, що відповідають дидактичному характеру текстів.

Розглянувши специфіку структурної організації підручника та проаналізувавши специфіку взаємодії мовних засобів у процесі актуалізації його тексту, ми дійшли висновку, що існує певна лінгвістична модель взаємодії засобів різних рівнів у процесі досягнення зв'язності результатів актуалізації тексту підручника з іноземної мови. У ній пропоруції специфічних та неспецифічних для навчального стилю одиниць відмінні, що визначається позамовною основою цього стилю.

Обґрунтована нами лінгвістична концепція професійно-орієнтованого підручника з англійської мови не працюватиме без двосторонньої діяльності викладача та студента. Структура доксоналого підручника – це завжди багаторівнева система, зі складною формою лінгвістичної організації, що дозволяє отримувати високий рівень підготовки з англійської мови у ВНЗ.

Література

1. Public Act No. 06-103. An Act Concerning textbook Affordability [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sgsa.st.gov/2006/ACT/PA/2006PA-00103-R00NB-05527-PA.htm>. – Назва з титлу. еcranу.
2. Милеруд Р. П. Параметри аутентичного учебногo текста / Р. П. Милеруд, Е. В. Носонович // Иностранные языки в школе. – 1999 – № 1. – С. 11-18.
3. Павлова И. П. Проблемы развивающего обучения иностранным языкам: традиции и новации / И. П. Павлова // Развивающее обучение в системе иноязычной подготовки: проблемы инновации, перспективы. Вестн. Моск. гос. лингв. ун-та; Сер. Педагогические науки. – Москва. – 2009. – Вып. 567 – С. 9-30.
4. Рибіна Н. В., Кошіль Н. С. Проблема створення компетенцій модульного професійно-орієнтованого підручника ВНЗ / Н. В. Рибіна, Н. С. Кошіль // Актуальні питання освіти і науки. Збірник наукових статей Національної академії Національної гвардії України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Україна, Харків, 10-11 листопада 2015 р.) – Харків: ХОГОКЗ, 2015. – С. 188-193.
5. Цетлін В. Н. Проблема ученика в зарубіжній дидактиці 1-го изд. Справочные материалы для издателей учебных книг / В. Н. Цетлин. – М.: Просвещение, 1991. – С. 270-304.
- Наталія Рыбіна, Наталія Кошіль.** Лінгвістическа концепція професійно-орієнтованого учебника як складової успішного освоєння англійським мовою в школі.
- В статтє проаналізовано** лінгвістическу концепцію професійно-орієнтованого учебника по иностранному (англійському) мові з точки зору її ефективності в процесі навчання в вищій школі. Сделана попытка обобщить специфические особенности лингвистических средств учебных текстов, которые обусловлены лингвистическими факторами и влияют на качество формирования профессиональной коммуникативной компетенции при обучении на английском языке. Установлено, что структура совершенного учебника – многоуровневая система со сложной формой лингвистической организации, которая позволяет достигнуть высокого уровня языковой подготовки в вузе.
- Ключевые слова:** профессионально-ориентированный учебник, учебный процесс, лингвистическая концепция, модель актуализации текста, лингвистические средства, лингвистические средства.
- Natalia Rybina, Natalia Koshil.** Linguistic Concept of Professionally Oriented Textbook as a Part of Successful English Mastering at High School.

The article analyzes the linguistic concept of professionally-oriented English textbook in terms of its effectiveness while using in the process of learning at higher school. It has been made an attempt to generalize specific linguistic features of educational texts, which are caused by non-linguistic factors and affect the quality of the formation of professional communicative competence in communicating in English.

Keywords: professionally-oriented textbook, educational process, linguistic concept, model of the text actualization, linguistic features, non-linguistic features.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2016

УДК 159.922:37.013.77

© Романько І. І., 2016

Романько Ірина Іванівна

Кіровоградська львотна академія

Національного авіаційного університету

АКМЕОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ЛЬВІТНОЇ АКАДЕМІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається акмеологія як галузь наукового знання, що дозволяє вивчити особливості професійного розвитку особистості. Серед напрямків розвитку практичної акмеології виділяється педагогічна акмеологія, надається характеристика базових термінів. Окреслені ориєнтири реалізації акмеологічної моделі навчання та простору в Кіровоградській львотній академії.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічна модель навчання, акмеологічна компетенційність, акмеологічна технологія.

Акмеологічний підхід щодо вивчення закономірностей досягнення вершин професіоналізму та творчості є одним із прогностичних та перспективних для сучасної системи освіти. Саме акмеологічний підхід та акмеологічні технології сприяють розвитку внутрішнього потенціалу, високого професіоналізму та творчої майстерності фахівця, який працює в системі «людина-людина», що складають основу його професійного іміджу й життєвого досвіду.

Проблема професійного росту людини, її успішності є центральною для освіти. За твердженням Роберта Торі Кійосакі, кожен із нас приходять у життя з природженою здатністю жити успішно й щасливо. А ми повинні збагатити цю здатність знаннями і